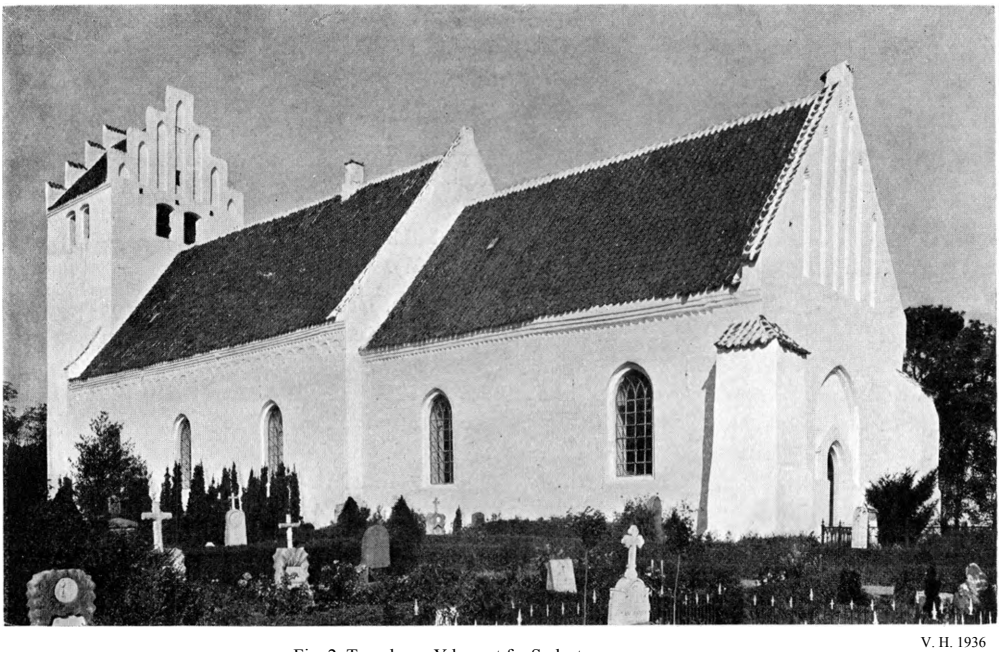

V. H. 1936

Fig. 2. Taarnborg. Ydre, set fra Sydøst.

TAARNBORG KIRKE

SLAGELSE HERRED

Kirken, der er *Anneks* til Korsør[1], skal iflg. en Notits i Annales Esromenses under 1287 være afbrændt af Marsk Stig sammen med Taarnborg[2]. Den omtales i Roskildebispens Jordebog o. 1370 med tre Agre (»tres agros in terris«) og svarede da 2 Mark[3]; i Slutningen af 1600'erne tilhørte den Kongen[4], men ved det Antvorskovske Rytterdistrikts Opløsning 1774 blev den lagt ind under Taarnborg Gods, der købtes af Godsejer Chr. Eggers. Siden fulgte Kirken dette Gods, indtil den 1866 erhvervedes af Kammerherre H. P. Oxholm til Taarnholm, hvorfra den gik over til Selveje 1. Jan. 1925.

Kirken ligger højt, ved Korsør Nor, tæt øst for Tomten af det middelalderlige Taarnborg Slot[5]. Kirkegaarden hegnes mod Nord af et Kampestensdige, til de andre Sider af ældre Mur af Kamp og Munkesten, tildels vel middelalderlig, men dog stærkt flikket og omsat i senere Tider. I Vestsiden en bred Port med Fladbuer og fem Kamtakker, overvejende af nyere Sten.

Kirken bestaar af romansk Kor og Skib, en tidliggotisk Østforlængelse samt to sengotiske Tilbygninger, et Sakristi og et i Forhold til den oprindelige Kirke temmelig uanseligt Vesttaarn; alt bygget af Munkesten.

Den *romanske Kirke* er en af de største af Amtets romanske Landsbykirker, en meget pyntelig Bygning af *Tegl* fra o. 1200—1250. Det er muligt, at Koret oprindelig, før Forlængelsen, har haft halvrund Apsis, men Spørgsmaalet kan

Aero Express

Fig. 1. Taarnborg. Kirke og Voldsted. Flyverbillede.

ikke afgøres uden nærmere Undersøgelse. Murværket er fuld Munkestensmur uden den sædvanlige støbte Kerne; Stenmaal: 27—28 × 13,5—14,5 × 8—9 cm; fem Skifter: 51 cm. Skibets romanske Murhøjde er o. 7 m, hvoraf de nederste 40 cm er en svagt fremspringende Sokkel med en nu stærkt forhugget, oprindelig vistnok afrundet Kant. Under den ommurede Gesims et Savskifte og en smuk Buefrise med profilerede Konsolsten, bevaret paa Skibets Sydside og Vestgavl (Fig. 4-5); Buefelterne er forsænkede og har staaet pudsede. Vestgavlen har Hjørnelisener. De røde Sten har ellers oprindelig staaet fremme baade udvendig og indvendig; paa Skibets Overvægge over de gotiske Hvælv ses kun et enkelt Lag Hvidtning, og Ydermurene er tidligst blevet kalkede i Slutningen af Middelalderen (sml. S. 771). Noget Spor af Branden i 1287 (sml. S. 768) ses ikke i Murværket.

Den romanske Korbue er omdannet i gotisk Tid eller senere. I Skibets Vestgavl er Gavlfeltet over Buefrisen og Savskiftet — med et Mellemrum af fire almindelige Skifter — muret i Zigzagmønster, tildels med rød-, brun- eller sortglaserede Sten, langs Gavllinjerne afsluttet med et Fladskifte. Gavlen har vist oprindelig haft Toptinde. Ogsaa Skibets Østgavl er i Spidsen mønstermuret og har Toptinde.

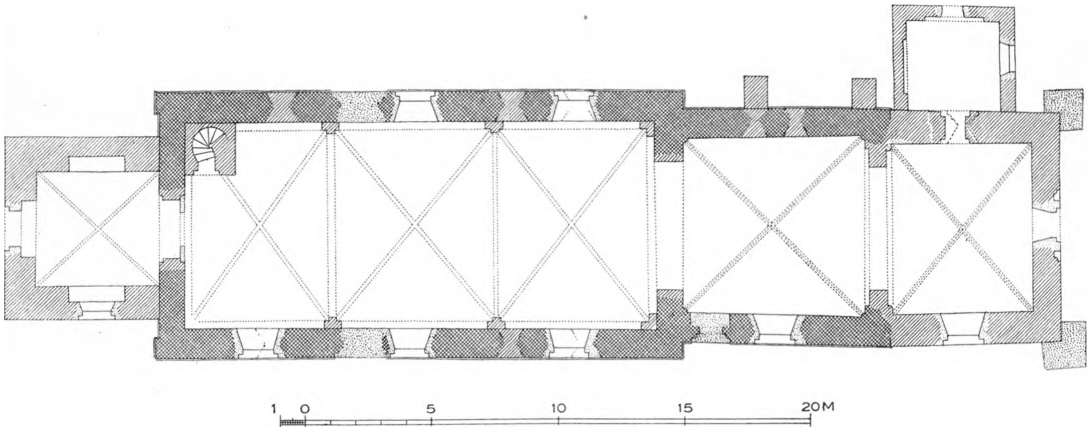

Fig. 3. Taarnborzg. Plan. 1 : 300. Maalt af K. V. Barfoed 1915 (C. G. Schultz 1932).

I Koret ses Spor af to tætsiddende Vinduer, forholdsvis lavt i hver af Sidemurene, de øvre Skifter er dog stærkt ommurede; vestligst paa Sydsiden har desuden været en bred Præstedør, udvendig rundbuet, med dobbelt Fals, der har afrundede Kanter, indvendig afdækket med et Halvstens Spærstik. Skibet har haft seks meget store Vinduer (udvendig 310 × 120 cm), der alle kan konstateres i Murværket, omend ingen af dem er i Brug; de to Par i den østre Halvdel, tætsiddende som Korets, det tredje vest for Dørstederne. Deres rundbuede Stik er Halvstens med Fladskifte over. Disse Vinduer er modsat Korets meget højtsiddende, Fladskiftets Top ligger umiddelbart under den forannævnte Buefrise. Ogsaa Skibets to, usædvanlig langt mod Øst siddende Døre skimtes tilmurede, o. 310 × 225 cm; de er rundbuede og sikkert stærkt falsede ligesom Præstedøren. Døre og Vinduer har faaet deres Plads bestemt af Hensynet til den oprindelig planlagte Overhvælvning af Skibet med to store Krydshvælv, hvortil Fortandinger og rundbuede Vederlag ses paa Skibets Overmure, men som aldrig blev bygget færdig. Iblandt det gotiske Tagværks Hanebaand er adskillige forskaarne Rester af Skibets gamle Loftsbjælker med Sømmærker fra Bræddebeklædningen; Skibet maa gennem en længere Periode have staaet med fladt Bjælkeloft.

At ogsaa Koret fra første Færd har været bestemt til at overhvælves, frengaar af nogle aabne Fortandinger i Hjørnernes Overmure. Derimod er det uvist, om det nuværende Hvælv over Korets oprindelige Del er helt samtidigt med Murene. Det er haandværksmæssig saa meget ringere i Udførelsen end selve Bygningen — Ribbernes og Buernes Forløb er ujævnt bugtende — men dette kan skyldes manglende Erfaring i Hvælvingsbyggeri, og i alle Tilfælde maa Hvælvet være indbygget meget tidlig, senest i anden Halvdel af 1200'erne. Det har Helsten svære Kapper af lutter Bindere, kuppelagtig muret, uden synderlig Indskæring over Ribberne og uden Overribber. Langs Kapper-

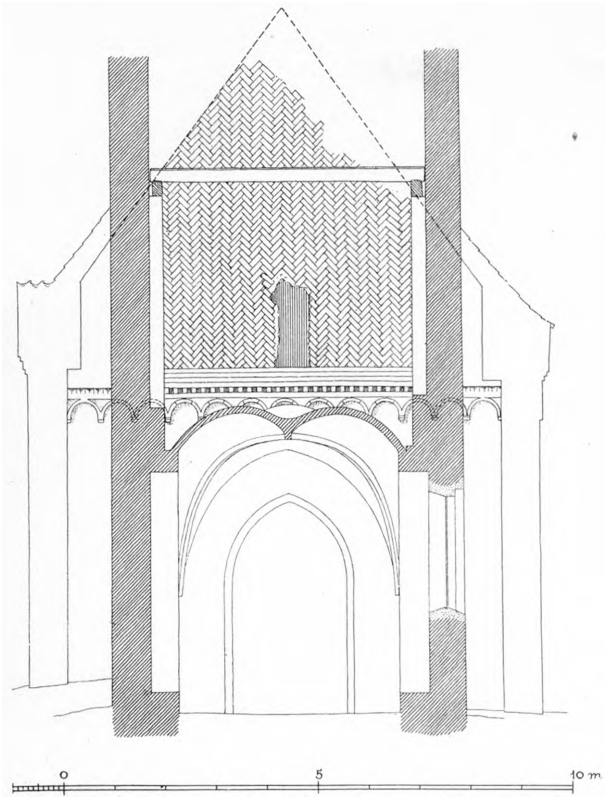

Fig. 4. Taarnborg. Skibets Vestgavl (S. 769) og Snit af Taarnets Mure og Hvælv. 1 : 150. Maalt af C. G. Schultz 1932.

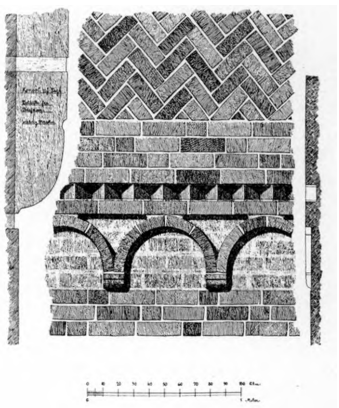
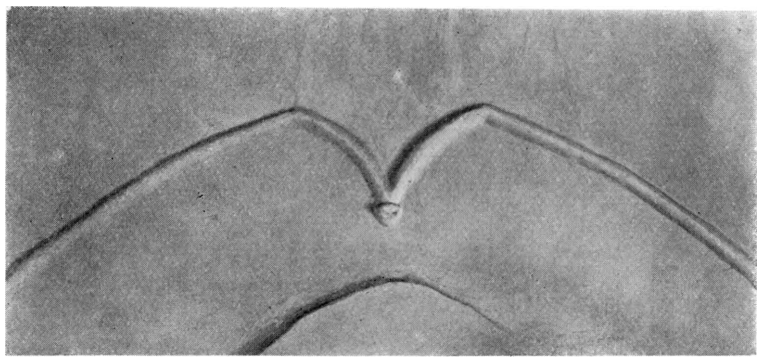

Fig. 5. Taarnborg. Skibets Vestgavl. Tilhøjre: Buefrise og Mønstermuring. 1:50. Tilvenstre: Buefrisens Konsol, Snit. 1:5. Maalt af C. M. Smidt 1903 (S. 769).

nes Afløbslinjer er meget svære Rundstave af spidsbuet Forløb. De ret spinkle Ribber har Trekløverprofil med spidst Midtled og løber ned paa korte, plumpe Dværgsøjler med to Skaftringe og et trapezagtigt Kapitæl. Dværgsøjlerne hviler igen paa en lille afrundet Hjørnefals eller Kvartrundstav, som uden al Tvivl er oprindelig i Murene.

Gotiske Omdannelser og Udvidelser. I tidliggotisk Tid, vel o. 1300, er *Koret forlænget* mod Øst med et Hvælvingsfag. Den gamle Østgavl er ikke helt nedbrudt, men det meste af Taggavlen er nedtaget, og forneden er der brudt en stor spidsbuet Aabning, der fungerer som Mellemgjord mellem de to Fag; hvis der har været Apsis, er Aabningen kun en Udvidelse af Apsisbuen.

Korforlængelsen, der nu er udskilt fra Kirken og ved nye Bræddeskillerum opdelt i forskellige Rum, bl. a. Præsteværelse, og ilde medtaget ved Restaureringer og Omdannelser, kommer ikke længere til sin Ret, men den har været et overordentlig fornemt Bygningsværk, der fuldtud staar paa Højde med den oprindelige romanske Kirke. I Nordmuren iagttages, gemt bag Sakristiloftet, hvor de røde Sten endnu staar fremme uden Hvidtning, den øvre Del af et svagt tilspidset Vindue med udvendig Fals, den ydre Kant retvinklet, den

V. H. 1931

Fig. 6. Taarnborg. Kappekant i Korforlængelsens Hvælv. Østkappen (S. 772).

indre afrundet (Formsten), og nærmest Lysningsfalsen smigdannet. Det er 125 cm bredt i ydre Murflugt, 40 cm i Lysningen, hvor det er tilmuret med Munkesten. Over Vinduet staar den eneste bevarede Rest af den oprindelige Gesims med to Fremspring, det nedre skraat affaset, det øvre rundet (begge Led muret med Formsten). Noget Savskifte findes derimod ikke paa dette Sted, og naar det ellers forekommer paa Korforlængelsen, maa det ligesom de retkantede Udkragninger ovenover være af yngre Oprindelse. En stor, 278 cm bred, spidsbuet Blænding, som staar udvendig i Østgavlen, maa have hørt til et lignende Vindue som det nordre, idet det ogsaa har et rundet Led indenfor den ydre Fals. Taggavlen herover er ommuret i nyere Tid, ligesom en nyere Præstedør skærer sig op i Vinduets Underside.

Det tilføjede Hvælvingsfag i Koret er meget ligt det ældre. Kapperne er ogsaa her Helsten tykke, dog ikke muret af lutter Bindere. Ribberne har Trekløverprofil, men er noget sværere, og i Ribbekrydset er der her rund Slutsten. Under de korte Dværgsøjler, der har et meget stort Kapitæl, mangler den runde Hjørnestav til Gulvet. Rundstavene langs Kappernes Afløbslinjer er af normalt Format og af spidsbuet Forløb, paa Østgavlen forløber den meget pynteligt som en dobbelt Spidsbue paa en lille Midtkonsol lige over det store Vindue (Fig. 6).

Skibets tre senere indbyggede Hvælvingsfag er af almindelig sentmiddelalderlig Karakter og antagelig indbyggede i 1400'erne. De har Halvsten brede Overribber af Sten paa Fladen, men med Bindertrin indskudt. Samtidig med Overhvælvningen er i Skibets nordvestre Hjørne bygget et *Trappehus* med fladbuet, falset Dør fra Kirken; formodentlig har dette Trappehus ogsaa været projekteret fra først af ligesom de romanske Hvælv. Paa Skibets Nordside synes der at have staaet en Støttepille udfor den østre Gjordbue. To tilsvarende paa Nordsiden af det oprindelige Kor synes ogsaa paabyggede i Middelalderen.

Det lille *Sakristi* paa Korets Nordside, der nu benyttes som Kulrum, har

udkragende Trappegesims og i Højde dermed et Savskifte i Gavlen, hvis øvre Del er moderne ommuret med et forsænket Gavlfelt under en lav Kam. I hver af Væggene en fortrykt spidsbuet, i Øst tillige falset Blænding; til Koret en rundbuet, falset Dør. Yderdør og Østvindue er nye.

Den yngste Tilbygning er *Taarnet,* hvortil der fra Skibet er brudt en temmelig smal, spidsbuet Aabning med Fals i Vestsiden. I Taarnrummet, der nu anvendes som Vaabenhus og har en moderne Dør i Vest, lindes høje, spidsbuede Spareblændinger i Ydermurene; i den vestlige har oprindelig siddet et spidsbuet Vindue; Sydvinduet er omdannet. Den almindelige gotiske Krydshvælving, med Kvartstens Ribber og Halvstens Overribber, er samtidig. Adgangen til Taarnets øvre Stokværk sker nu ad Vindeltrappen i Skibets nordvestre Hjørne, idet der er brudt Hul i Vestgavlen (Fig. 4), men oprindelig har Tilgangen været ad en Fritrappe paa Taarnets Nordside, som har ført op til en nu tilmuret, fladbuet Dør i Mellemstokværket. I dette findes iøvrigt høje Spareblændinger, der naar op til Klokkestokværkets Gulvbjælker uden Bueafslutning; i Vest en fladbuet Luge med udvendig Fals. I det høje Klokkestokværk findes til hver Side to fladbuede Glamhuller med udvendig Fals. Gavlene har syv Kamtakker og syv spidsbuede Højblændinger.

I Kor, Skib og Taarn er *Tagværkerne* tildels sentmiddelalderlige, af Eg med bladede Forbindelser; de er af Krydsbaandstype, med to Lag Hanebaand (sml. S. 770). Spærstiverne er i Langhuset sirlig tilhugne i den nedre Ende under Spærfødderne; Nummerering med korte Stik. Sakristiets Tagværk er nyt.

I nyere Tid har Kirken været Genstand for forskellige ret indgribende Omdannelser. Korgavlen er ommuret i Slutningen af 1700'erne og har seks slanke, foroven aftrappede Højblændinger under en lav Kam med Toptinde; Bogstaverne N C E, der staar med Jernankre i Muren, henviser til Ejeren af Taarnholm, N. Chr. Eggers, der havde Gaarden 1774—96. Ogsaa Sakristigavlens Ommuring er snarest fra samme Tid. Senere er formentlig den uheldige Præstedør forneden i Østgavlen og Østfagets Indretning til Præstestue m. m. samt Taarnrummets til Vaabenhus[6].

Alle Vinduer i Brug er moderne, spidsbuede med Støbejernsstel.

Hele Kirken staar hvidtet og teglhængt, i det Indre overpudset.

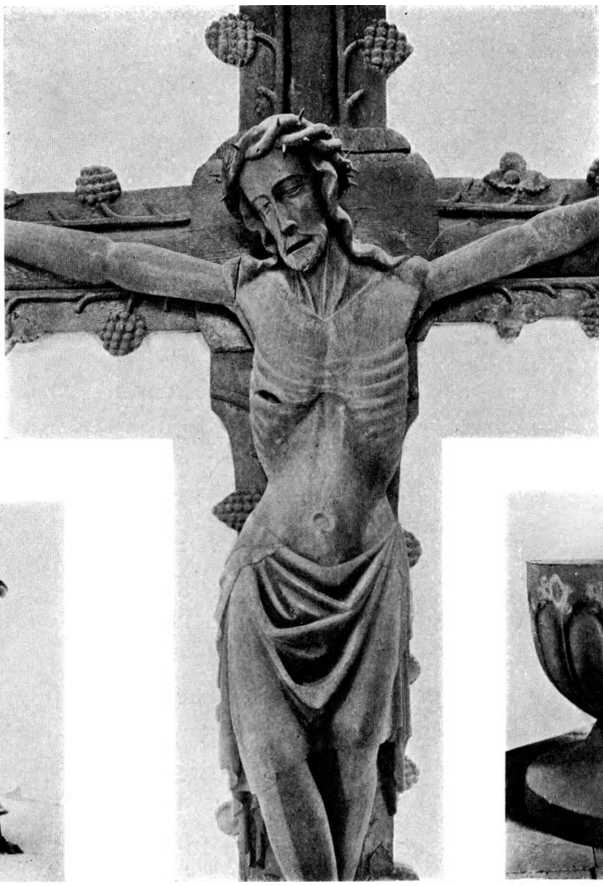
INVENTAR

Altertavlen, paa nyt Alterbord, er et Maleri paa Lærred, 157 × 135 cm: »Jesus som tolvaars Dreng i Templet«, malet 1882 af Hofdame Frk. von Oxholm. Ny Ramme.

I Sakristiet er ophængt Forbilledet for Altermaleriet, en ældre Galleri Kopi, 72 × 54 cm; paa Bagsiden malet: »Originalen til Altertavlen i Taarnborg Kirke

V. H. 1936

V. H. 1936

M. M. 1903

Fig. 7-9. Taarnborg. 7. Alterstage. 8. Korbuekrucifiks. 9. Font. (S. 774).

skænket 1925 til Kirken af Harald Oxholm« og en ældre, paaklistret Seddel: »Ecole Espagnol. Lopez (Christobal) Jésus sur les marches du temple (de la Collection d'Aguado) 155«.

Den *ældre Altertavle* er opstillet i Sakristiet og er ligeledes et Maleri (Kristus og de to Disciple), 118 × 125 cm, paa Træ, sign. »Nordhoff pinx 1833«. Samtidig Ramme i Sen-Empire med broncerede og malede Ornamenter[6].

Altersølv. *Kalk* af kbh. Prøvesølv 1720, 21 cm høj, med sekstunget Fod, rundt Skaft, rund, noget fladtrykt K n o p; Mestermærke for Jens Jensen Klitgaard 1709 (Olrik 276); Kummen ny. *Disk,* med samme Mestermærke.

Alterstager (Fig. 7), 29,5 cm høje, gotisk profilerede, staaende paa tre Ben.

Font (Fig. 9), af gotlandsk Kalksten, fra o. 1250—1300. Kummen, 89,5 cm i Tvm., har 16 store udhvælvede, foroven afrundede, forneden spidst tilløbende Blade, adskilt ved skarpe, ophøjede Kanter. Foden er hugget for sig. Intet Afløb. Det oprindelige Skaft mangler nu.

To nye *Messingfade*. *Messingkande,* fra o. 1840, med Elfenbenshaandtag; stemplet »E F Løser i Kiøbenhavn«.

Korbuekrucifiks (Fig. 8), gotisk, fra o. 1350—1400. Figuren, o. 165 cm høj, har halvt aabne Øjne. Hudfolderne ved Naglerne i Hænder og Fod er stærkt udtrukne. Stort Lændeklæde. Korstræets Midtparti er en hvælvet Stamme, hvorfra der til begge Sider skyder afskaarne Smaakviste, Grene, Blade og Vindrueklaser frem over Korstræets Kanter. Lignende Blade omgiver de rhombeformede Rammer til de nu forsvundne Evangelisttegn. Rester af en Glorieskive. Figuren er i ny Tid anbragt lidt højere end oprindeligt paa Korstræet. Den øverste Endeplade afsavet; paa Væggen over Krucifikset er anbragt et nyt Indskriftbrædt, og Krucifikset fuldstændig renset for Farve. Nu ophængt paa Korets Nordvæg over Fonten.

Prædikestol, i gotiserende Stil, fra 1847.

Stoleværk i samme Stil, fra samme Tid.

Skib (»Kongen af Danmark«), lille, fuldrigget, fra 1800'erne, ophængt i Kirken.

Klokker. 1) Støbt af I. C. & H. Gamst 1830. 2) Omstøbt af Gamst og Lunds Eftf. 1866.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1661—72, 1700—01, 1718—31 (RA), 1764—72 (LA). — Kaldsbøger 1738—1824 (LA), 1844—54, 1854 ff. (ved Embedet). — Præsteindberetninger 1755, 1770, 1809 (NM). — Museumsindberetninger af C. M. Smidt og M. Mackeprang 1903. Revideret af P. N. og V. H. 1936.

Gustav L. Wad: Bidrag til Korsør og Taarnborg Præstekalds Historie (Kirkehist. Saml. 3. R. V, 353—92, 797—800).

[1] Kr. Erslev og W. Mollerup: Danske Kancelliregistranter 1535—1550. Kbh. 1881—1882. S. 351 (2. Juli 1547). [2] S. R. D. I, 248. [3] S. R. D. VII, 121. [4] Wad S. 368. [5] W. Mollerup: Redegørelse for Nationalmuseets 2. Afd. siden 1892. Kbhvn. 1908. S. 62 f. Om Nedbrydningen af Slottet i 1400'ernes Begyndelse se Repertorium 20. Juli 1441, Nr. 7184. [6] 1849 nævnes, at Kirken »nylig med en Bekostning af 5000 Rd1. er sat i en særdeles skiøn Stand, i en simpel, men meget ren Smag ... kun en Altertavle savnes endnu«, J. P. Mynsters Visitatsdagbøger ved Bjørn Kornerup. II. 1937. S. 115.

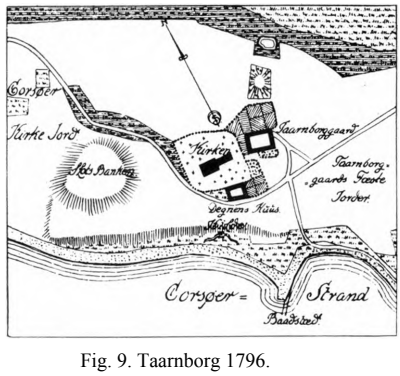

Fig. 9. Taarnborg 1796.